

TLAČOVÁ SPRÁVA č. 17 (75. sezóna 2019/2020)

Ak nefungujú ľudia, ako môže fungovať svet?

Režisérka Alena Lelková o novej inscenácii v Štátnom divadle Košice

Režisérkou inscenácie Jurgova Hana, ktorá bude mať premiéru 24. januára o 19:00 na Malej scéne Štátneho divadla Košice, je rodáčka z Humenného Alena Lelková. K hre, ktorá je inšpirovaná poviedkou Ivana Horvátha Dve ženy Petra Jurgu sa vrátila po po takmer trinástich rokoch. Jej študentská inscenácia tejto hry získala hlavnú cenu na festivale Nová dráma 2007. V rozhovore s dramaturgičkou Miriam Kičiňovou hovorí o vzniku hry, o vzrušujúcich témach i rozrušujúcich momentoch v nej.

Čím vás zaujal autor Ivan Horváth až tak, že sa zrodila Jurgova Hana?

Zaujal ma jeho štýl. Poetické videnie, expresivita a zároveň krehkosť až senzualita, intenzívny ponor do vnútorného sveta postavy, ktorý je dobrým základom pre hereckú prácu. Dojímalo ma, s akým záujmom a porozumením pristupuje k svojim postavám, k ich pocitom, bez toho aby ich súdil. Bol skvelým pozorovateľom. Pri čítaní sa mi rovno vynárali obrázky a atmosféra a špeciálne pri próze Dve ženy Petra Jurgu som okamžite cítila, že je to niečo, čo by som raz chcela priniesť na javisko.

(Aký zvláštny svet nám v poviedkach vytvoril Ivan Horváth) a aký objavujeme v Jurgovej Hane? Je v ňom nejaký rozdiel, posun?

Poviedka Dve ženy Petra Jurgu je z cyklu o štyroch bratoch Jurgovcoch. Horváth sa snažil svojou tvorbou zachytiť svet v jeho pestrosti a pluralite. Aj títo bratia sú každý iný, každý má inú povahu, povolanie, svoj spôsob vnímania sveta. Peter Jurga je z nich najdrsnejší. Nemá ľudí rád, ubližuje. Aj svojej žene Ene. Tá ho nekonečne miluje, preto mu toleruje jeho nálady, ponižovanie a krutosť. Keď im dovedie do domu slúžku Katu a čaká s ňou dieťa, nebráni sa, iba potichu trpí a obviňuje samu seba, že mu ho nevedela dať ona. Pozície slúžky Katy a Eny sa vymenia. Ena sa stáva vo vlastnom dome slúžkou a Kata si novú rolu panej domu užíva. Ale len do chvíle, kým si Peter Jurga nedovedie domov nové dievča a Katu a Enu predstaví ako svoje slúžky. Kata v nenávisti Jurgu zabije a Ena zostáva naďalej tou oddanou ženou, ktorá roní slzy nad svojou láskou. To je príbeh poviedky. Hra Jurgova Hana, ktorú inscenujeme aj tu, v Košiciach, je touto poviedkou len inšpirovaná. Voľne rozvíjame príbeh Petra, slúžky Katy a Eny. Ako by sa asi vyvinul, keby Peter Jurga neumrel. Ako by fungovali ich deti. Čo si z takejto rodiny do života ponesú, ako ich to poznačí, ako so svojou rodinnou minulosťou naložia...

Ak by sme mohli priblížiť hrdinov, akí sú? Čím nás rozrušujú a prekvapujú? Vidíme Hanu ako obeť otca i budúceho muža. Je skutočne obeťou? Resp. kto je v tejto hre obeťou? Aké typy mužov môžeme spoznať v Gustovi a Benjamínovi?

V hre fungujú vedľa seba, na jednom dvore, dve rodiny. Peter Jurga s dcérou Hanou a vedľa, cez brázd, čo by si zablatenou čižmou dohodil, Kata so svojimi synmi Gustávom a Benjamínom. Hana vyrastá bez matky, len s otcom, ktorý jej veľa citu neprejavuje. Stále je to ten chladný, drsný Jurga z poviedky, ktorý nevyberá slová na adresu iných a ťažko sa mu zavďačiť. Ľudia v jeho okolí trpnu, v akej nálade sa dnes zobudil, lebo vidly v slame za domom má pripravené zapichnúť kamkoľvek. Niet sa čo diviť, že Hana, jeho dcéra, sa upne na prvého chlapa, ktorý jej prejavil nejaký cit. Gustáv je síce prchký, výbušný, aj ruka mu občas uletí, občas aj päste, ale takí predsa chlapi sú a on tvrdí, že ju má rád a pozerá doďaleka, chce ju vziať z tejto dolepenej, upršanej diery do veľkého sveta. Benjamín, Gustov mladší brat nemá ruky na bitku. Nikdy nemal. Robí nimi frizúry. Krehký, jemný, citlivý... Je to vôbec chlap? Všetkým v krčme na smiech a Gusta už nebaví každý deň sa za neho biť. Slúžka Kata za tie roky predsa len postúpila. Jurga jej postavil dom. Cez brázd, to má k nemu na jeden zablatený skok, ale predsa to nie je ono. Rodina má byť pokope a Jurga si ju stále nezobral.

Hana nepozná osud svojej mamy, Gusto a Beňo nepoznajú svojho otca, všetci traja cítia len veľkú neistotu, zlosť, či smútok a nevedia, čo s nimi. Lahko sa ocitajú v role obeť (Hana a Benjamín) alebo naopak agresora, tyrana (Gustáv).

Jednou z dôležitých tém hry je rodina. Jej funkcia, funkčnosť, krehkosť týchto rodinných väzieb a ich kľúčový vplyv na dieťa... Ako vnímate rodinu? Platí ešte „staré pravidlo“ o rodine ako základnej bunke spoločnosti?

Téma rodiny a medziľudských vzťahov ma vždy priťahovali. Ich tragický i komický potenciál. Baví ma ľudí pozorovať, ich reakcie na rôzne situácie. Ako sa správajú na verejnosti a ako doma. Sú to obrovské kontrasty. Baví ma piplať sa vo všednosti a vyťahovať ju na javisko. Obyčajní ľudia, ktorí zrazu odkryjú zaujímavý príbeh. Jurgova Hana je pre mňa konfrontáciou človeka so svojou vlastnou rodovou minulosťou. Naše korene, genetiku, rod – akokoľvek si to pomenujeme - nemôžeme zo svojho života vystrihnúť, odrezať, odignorovať, lebo nás to ako ľudí, tu a teraz, jasným spôsobom určuje a definuje. Ja osobne v tomto dnešnom veľkom otvorenom svete potrebujem cítiť istotu, že mám niekde svoj pevný bod. Ako rodič mám v sebe asi aj pud odovzdať zo seba to najlepšie svojim deťom, čo sa nezaobíde bez uvedomenia, čo som si vzala od svojej rodiny ja. Toto spoznanie samého seba cez osudy predchodcov nemusí byť príjemné, môže to aj bolieť a je na každom z nás, ako s tým naložíme. Hana v našom príbehu nebude ako Ena. Jej dieťa bude mať matku. Je to dôležité, lebo z rodiny si do života nesieme veľa. Ak nefungujú ľudia v tom najmenšom sociálnom zoskupení, ako môže fungovať svet?

V čom je dobré spojenie Jurgovej Hany a Štátneho divadla Košice? Aký je pocit návratu k titulu, ktorý ste už raz inscenovali?

Do prostredia východného Slovenska zapadlo z hry viacero tém. Problematika nezamestnanosti a na ňu viazanej migrácie, s tým súvisiaci rozpad rodín, chlad a väčšia tvrdosť vo vzťahoch, výraznejší patriarchát, o dosť voľnejšie mantinely, čo všetko by mal človek vo vzťahu vydržať a tolerovať, konzervatívnejšie hodnoty...No a potom hlavná téma, ktorá sa nepotrebuje viazať na región - naša ľudská potreba poznať svoju rodovú minulosť, genetiku, korene, bez ktorých sa ťažko formuje identita...Inscenovať hru, ktorou som sa prvýkrát prezentovala ešte na škole je celkom vzrušujúce. Aj rozrušujúce. Po trinástich rokoch si pamätám texty a keď teraz staviam situácie, logicky sa vynárajú aj riešenia. Rozhodla som sa s tým nebojovať. Nedávam si výkričníky, neporovnávam. Nechávam to plynúť, inšpirujem sa hercami, novou scénou a myslím hlavne na nového diváka, ktorý to nemá s čím porovnať. A veľmi si želim, aby to opäť dobre dopadlo.

16. 1. 2020